

ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΙΔΕΩΔΗ

νπδ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ

Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Μαρασλεῖου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

I.

Τὸ ἰδεῶδες, πρὸς δὲ κατ’ ἔξοχὴν κατατείνων τις ἐπιζητεῖ τὴν σύμφωνον διάπλασιν ἑαυτοῦ τῇ ἐτέρῳ, τ. ε. τὴν πρόσωπην τῇ παροχὴν ἐτέροις «μορφῆς», καλεῖται «μορφωτικὸν ἰδεῶδες».

Τὸ μορφωτικὸν ἰδεῶδες τυγχάνει ἀνέφικτον πρότυπον, δὲ πόθος τῆς πραγματώσεως τοῦ δποίου ἀποτελεῖ ἀέναον πηγὴν ζωῆς, δύναμιν ζωοποιὸν καὶ μορφοποιόν, ἀσφαλῆ ἐγγύησιν ἀπαύστου ἀξιολογικῆς ἔξελέξεως ἀτόμων, δμάδων, φυλῶν.

Ἄγωγή, οἵτις δὲν προβάλλει τοῖς τροφίμοις πρότυπα, πρὸς δὲ νὰ προσαρμόζωσι τὴν ἑαυτῶν διάπλασιν καὶ περαιτέρῳ συναφῇ ἔξελιξιν, οἵτις δὲν ἔμπνέει αὐτοῖς τὸν πόθον πρὸς συνειδητὴν πραγμάτωσιν ἀξιῶν, κειμένων ἐκτὸς καὶ πέραν τῆς ικανοποίησεως τῶν φυσικῶν τοῦ ἀτόμου ἀναγκῶν, οἵτις δὲν κατευθύνει πρὸς ἀνωτέρους ὑπερατομικοὺς σκοπούς, δὲν δίναται νὰ ἀντιποιῆται τοῦ δνόματος τῆς ὁρθῆς ἀγωγῆς.

Ἀπορριπτέα, ἄρα, τὰ κελεύσματα τῆς δῆθεν «ρεαλιστικῆς» ἀγωγῆς, τῆς ψηλαφώσης νὰ ἀνεύρῃ τὰ πρότυπα πρὸς μόρφωσιν τῶν εὐπλάστων ψυχῶν ἐν τῇ τύρβῃ τοῦ ἀγοραίου βίου καὶ ταῖς ἐναλλασσομέναις χρησιμοθηρικαῖς ἀντιλήψεσι περὶ ζωῆς.

Ὑπὲρ τὰς μικρότητας καὶ ἀιλιότητας τῆς «πραγματικῆς» ζωῆς, ὑπὲρ τὰ πάθη, τὰς κακίας καὶ τὰ κατώτερα ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου-ζώου, ἵστανται αἱ «'Ιδέαι» τοῦ θείου Πλάτωνος, ὡς τις πνευματικὸς κόσμος ἀφινιτος, ἀεδιος, πρὸς δὲν ἀτενίζων δὲξιος τοῦ δνόματος ἀνθρωπος, αἴρεται ὑπὲρ τὴν ἴδεαν φύσιν, ἔξευγενίζων ἑαυτὸν καὶ προαγόμενος εἰς ὑψηλοτέραν περὶ τοῦ βίου θεωρίαν.

Ἡ πρὸς τὴν «'Ιδέαν» ἀνάτασις, ή πρὸς τὸ «ἰδεῶδες» ροπή, παριστῶσιν αἰτήματα τῆς ἀθανάτου τοῦ Πλάτωνος διδασκαλίας, τ. ε. τῆς ἰδεοκατικῆς περὶ κόσμου θεωρίας του, ἀτινα εὔρον τὴν δικαίωσιν των εἰς συναφεῖς περὶ κόσμου θεωρίας καὶ περὶ βίου θεωρίας τῆς πεπολι-

τισμένης ἀνθρωπότητος, διεθνῶς διὰ τῶν πλατωνικῶν ὅδων ἐκιστραγισθείσας («Idea», «Ideal», «Idealismus»).

Αἱ «ἴδεαι» τοῦ «καλοῦ», τοῦ «ἀγαθοῦ», τοῦ «ἀληθοῦ», πρόκεινται τῷ τε ἀτόμῳ καὶ τῇ ἀνθρωπότητι ὡς ἀΐδια καὶ ἀνυπέρβλητα πρότυπα. Ἐν αὐταῖς ζητητέον τὸ γνήσιον, τὸ ἀληθινόν, τὸ καλόν, τὸ ἄγιον, τὸ μέγα καὶ ὑψηλόν, τ. ε. ἔκτὸς καὶ πέραν τῶν εἰς φύσιον καὶ ἀλλοίωσιν ὑποκειμένων αἰσθητῶν, ἔκτὸς καὶ πέραν τῆς αἰσθητῆς «πραγματικότητος».

Ἡ ἀπὸ τοῦ γηνού πρὸς τὸ ὑπέργειον ἀνύψωσις, ή ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀνάτασις πρὸς τὸ θεῖον καὶ ή τούτῳ διοίσωσις, παριστῶσιν ἔξοχον μορφωτικὸν ἴδεωδες, πρὸς ὃ διέγας "Ἐλλην φιλόποιος, διὰ τῆς ὑπερόχου διανοίας του καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ του, κατηύθυνε τὰ ψυχικὰ ὅμματα τῆς ἀνθρωπότητος.

II. Ιδεοκρατία («Idealismus»), οὗσα ἀπαύγασμα τοῦ Ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἔκφρανσις τοῦ Ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, περιποιεῖ τιμὴν τῆς Ἐλληνικῆς ἀντιλήψει περὶ ζωῆς καὶ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ βίῳ, ὑποδηλοῦσσα, ὡς περὶ βίου θεωρία, ἀνωτέραν βαθμίδα πολιτιστικῆς ἐξελίξεως. Τῷ ὅντι δέ, πάντες οἱ λαοί, οἱ γενναῖδν τι ποιήσαντες ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἀνθρωπίνης πολιτιστικῆς δημιουργίας, κατέτεινον εἰς «ἴδεας», προσέβλεπον εἰς «ἴδεώδη», ἔκαστος κατὰ τὴν ίδιαν φύσιν καὶ τὰς παρεχομένας δυνατότητας πρὸς σύλληψιν καὶ πραγμάτωσίν των.

II.

"Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔκτειντων καθίσταται φανερόν, δτι, ὑπὲρ πάντα ἄλλον, δέον νὰ κατατείνῃ πρὸς ἴδεώδη, πρὸς τέλεια πρότυπα, πρὸς διάπλασιν καὶ τελείωσιν τῆς ίδιας μορφῆς, δι μορφωτῆς ἄλλων, τ. ε. δι παιδαγωγός. "Ατομον μὴ ἔχον, ἀπὸ ψυχικο - πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς ἀπόψιεως ἔξεταζόμενον, «μορφήν», τ. ε. μὴ ἔχον ἔξειλιγμένον καὶ ἀρμονικῶς ἀπηρτισμένον τὸν ὅλον ἐσωτερικόν του κόσμον, εἶναι ἀνίκανον νὰ ἀποβῇ ἄλλων «μορφωτής».

"Ἀνθρωπος μὴ διακατεχόμενος ἀπὸ ἴδεώδη, πρὸς ὃ δείποτε νὰ κατατείνῃ, μὴ πληρούμενος ὑπὸ ἀξιῶν, εἰς ὃς νὰ πιστεύῃ καὶ διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν δποίων νὰ μάχεται, καί, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ πίπτῃ, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς ἄλλους πίστιν καὶ ἐνθουσιασμὸν πρὸς ἀνώτερα ἴδεώδη, ἀνίκανος νὰ κατευθύνῃ τὰ ψυχικὰ ὅμματα ἄλλων πρὸς τὰς πολυτίμους ἀξιαῖς τῆς ζωῆς, ἀνίκανος νὰ ἀσκῇ τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ, τοῦ μορφωτοῦ τῆς εἰσέτι ἀδιαπλάστου καὶ ἀώρου γενεᾶς.

"Ο τοιοῦτος, τίτλῳ μόνον, παιδαγωγός, δι μὴ ἔχων διαπεπλασμένον τὸν χαρακτῆρα, δι μὴ ἔχων ἐμπέδους ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις, δι μορ-

φος καὶ ἀνίκανος νὰ ἀποπασθῇ τῶν ἐκάστοτε μικροσυμφεροντιδίων του, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔμπνεύσῃ εἰς τοὺς τροφίμους του πίστιν ἐπὶ τὰς αἰωνίας ἀξίας, νὰ χαλυβδώσῃ τούτους κατὰ τῶν πειρασμῶν καὶ ἐναντιοτήτων τοῦ βίου, νὰ ἔμπνεύσῃ αὐτοῖς φρόνημα ἔμπεδον καὶ ἐνθουσιασμὸν ἀκατάβλητον, ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀνάτασιν καὶ ἔφεσιν πρὸς πραγμάτωσιν ἰδεωδῶν;

Ο ἀνίκανος, ἵνα προσπατενῆῃ σταθερῶς πρὸς ἰδεῶδες, κατευθύνον τὴν ἐν τῷ βίῳ διαχρογήν του πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ὅδὸν τοῦ καθηκόντος, ὡς τὸ ἀπόρον τῶν μάγων κατηύθυνε τὴν πορείαν των πρὸς τὸ Θεῖον Βρέφος, οὐ παριπατῇ ἐπιχειρῶν τὴν προσαρμογήν του πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἐν τῷ βίῳ παρουσιαζομένας παταστάσεις καὶ τὰς ἀλλοιοποιημένας ἀτομικάς τε καὶ κοινωνικάς συνθήκας, δημοιος τῷ τυφλῷ, τῷ ψηλαφῶντι νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τοῦ πρώτου προσπε-
πτοντος αὐτῷ ἀντικειμένου.

Ἐθνόητον, ἂρα, δτι δ στερούμενος Ἰδανικῶν εἶναι καταδικασμένος εἰς ἀποτελμάτωσιν καὶ στασιμότητα, ὡς στερούμενος τῆς κατ' ἔξοχὴν ζωογόνου καὶ μορφοποιοῦ δυνάμεως. Ἄνευ σταθεροῦ τινος ὑπερατομικοῦ σκοποῦ, εἰς δν νὰ προβλέπῃ, ὠθεῖται εἰς χαμαιζήλους ἐπιδιώ-
ξεις καὶ βίον μικροχαρῆ. Μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιπαλαίῃ κατὰ τῶν ἐναντιοτήτων τοῦ βίου, δις κενὸς Ἰδανικοῦ, δυναμένου νὰ παρέχῃ αὐτῷ τὴν πρὸς ἀντίστασιν ἱκανότητα, προθύμως προέρχεται εἰς παντὸς εἴδους συμβιβασμούς, ἀντιθέτους ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως καὶ τὰς ἐπιταγὰς τῆς ἥθιστῆς, ταπεινοῦντας καὶ καταρρί-
πτοντας τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν. Τῷ τοιούτῳ ἀνθρωπῷ ἀπο-
βαλνει ἀνέφρικτος ἡ ἄφατος ἐπιστρεψιὴ ἱκανοποίησις, ἡς ἀπολαύει δ παλαίων ὑπὲρ τῶν τοῦ βίου ἀξιῶν, δ προιμαχῶν τῶν ἰδεῶν του καὶ πεπτῶν ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἀντιθέτως τούτῳ, δ ἐνορῶν τοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς πέραν τῆς ἱκανοποίησεως τῶν ἐνστήκτων καὶ τῶν ἀτομικῶν ἐγωϊστικῶν ἐπιδιώ-
ξεων, δ ἀπαύστως ἐλαυνόμενος ἀπὸ τὴν ἔφεσιν πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ διακατέχοντος ἰδεῶδους, διευρύνει τοὺς οκοποὺς καὶ τὰς ἀξίας τῆς προσκαίρου ζωῆς του, προσκτᾶται δύναμιν ζωογόνου καὶ μορφοποιόν, ἀείποτε ἀνακαινίζουσαν ἀπὸ τῆς φυιορᾶς καὶ ἀνεγείρουσαν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ βίῳ πτώσεων.

Οὕτω τὸ ἰδεῶδες ὑλοποιούμενον, τρόπον τινά, κατὰ τὴν ἀτομικὴν ἐκάστου φύσιν, ἀποβαλνει δύναμις μορφοποιός, «μορφωτὴν ἰδεῶδες», ὑποβοηθοῦν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς συγκεκριμένης ἀνθρωπίνης προ-
σωπικότητος, ἢτις χαράσσει σταθεροὺς ἐν τῷ βίῳ σκοπούς, ἀνὴρ
πραγμάτωσις ἀκάμικτως ἐπιδιώκεται, παρὰ τὰς τοῦ βίου ἐναντιότητας,

παρὰ τοὺς κινδύνους, παρὰ τὸ ἐνδεχόμενον διακυβεύσεως καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Καθ' ὅσον ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις κατέστη προσωπικότης, ἢ θυσία καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς κρίνεται ἡσσονος σημασίας ἀπὸ τὴν ἀπεμπόλησιν τοῦ διακατέχοντος ἴδεώδους.

Τὸ ἴδεῶδες, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὃν διὰ τὸ ἄτομον καθολικὴ συναρμογὴ ἀξιῶν, ἀποβαίνει πραγματικὴ πηγὴ ζωῆς καὶ ἀποτελεῖ τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του. Δι' ὃ καὶ ἡ μήτηρ ἀνενδοιάστως προσφέρει τὴν ἔαυτῆς ζωὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ τὸν ἔσχατον κινδυνον διατρέχοντος τέκνου της (ῶς ἐν πυρκαϊῷ, ἐπιδρομῇ ληστῶν κ.τ.δ.), ὃ ἐν πολέμῳ μαχητῆς ὑπὲρ τῆς ἔαυτοῦ πατρόδος, οἱ εἰς τὴν πυρὰν καὶ τὸ ξιφός γηθοσύνως προσφέροντες ἔαυτοὺς μάρτυρες τῆς Ηλιστεως τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

"Αὗτοι τιμῆς οἱ αἰρόμενοι πρὸς τοιαῦτα ἴδεώδη καὶ ὑπὸ αὐτῶν ἐμψυχούμενοι. Εὐτυχεῖς οἱ τρόφιμοι οἱ ὑπὸ ἴδεολόγων ἥγητρον καθοδηγούμενοι εἰς τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν πρόστησιν τῶν ὑψηλῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, οἱ διαπλασσόμενοι κατὰ πρότυπα, ὃν ἡ ἀξία θὰ συγκινῇ καὶ θὰ ἔξαλῃ εἰς ἀνωτέρας σφαίρας τὸν αἰσθανόμενον καὶ νοοῦντα ἀνθρώπον!

Νεολαία κενὴ ἴδαινικῶν, ἀποβαίνει ἀνίκανος πρὸς πλήρη ἀξιολογικὴν ἔξέλιξιν, ἀδυνατεῖ ὅπως ἔξιχθῇ μέχρι τῶν ἀνωτέρων σκοπῶν τῆς ζωῆς, καὶ, συνεπῶς, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν της καὶ τὸ ἔναντι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν μελλουσῶν γενεῶν καθῆκόν της.

III.

Τὸ μορφωτικὸν ἴδεῶδες δὲν εἶναι τὸ αὐτὸν παρὰ πᾶσι τοῖς ἀτόμοις, διαφέρον κατὰ τὴν ἡλικίαν, τὸ φῦλον, τὴν ἀγωγὴν καὶ τὸ περιβάλλον, οὓδε ἰσχύει εἰς πᾶσαν ἐποχήν, ὑφιστάμενον τὸν ἀντίκτυπον τῆς ἐκάστοτε ἀρχούσης περὶ κόσμου θεωρίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν προκυπτούσης περὶ βίου θεωρίας.

"Ιδεῶδες τι, τὸ διποῖον εἰς ἐποχήν τινα ἀποτελεῖ πηγὴν ζωῆς καὶ δύναμιν μορφοποιίν, δυνατὸν εἰς ἐτέραν νὰ μὴ ἀσκῇ τὴν αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἔλξιν, ἥ καὶ μηδόλως νὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῶν, παῦον ἀπὸ τοῦ νὰ παριστῇ ἀγαθὸν τῆς ζωῆς ἀξιον τιμῆς καὶ πραγματώσεως. "Αφ' ἐτέρου, ἴδεώδη παραφημένων ἐποχῶν, ὑπερνικηθέντα παρ' ἐτέρων, ἐξ ἀντιθέτων περὶ κόσμου θεωριῶν ἐκπηγασάντων, δυνατὸν μετὰ πάροδον χρόνου, ἔστιν δτε μακροῦ, νὰ ἀποβῶσι καὶ αὖθις διὰ τε τὰ ἄτομα καὶ τὴν κοινωνίαν ἀφετηρία νέων μορφῶν ζωῆς, νέων τρόπων διαβιώσεως.

"Αναλόγως τῆς χαρακτηριστικῆς ἀξιολογικῆς οοπῆς τῶν ἀτόμων, διακρίνομεν καὶ τὰ ἴδεώδη, ὑφ' ὃν ταῦτα διακατέχονται, καὶ συμφώνως τοῖς ὅποιοις μορφοῦνται. Καὶ δῆ·

α') 'Ο πόθιος δ ἀσθεστος τῆς δημιούρσεως τῷ θεῷ, τῆς συμμεῖξεως τῇ θείᾳ φύσει, καὶ ἡ συνεπέᾳ τούτου ἐνδελεχής μέριμνα πρὸς πιστὴν προσαρμογὴν τοῦ βίου ταῖς θείαις ἐντολαῖς, παριστῶσι μορφωτικὸν ἰδεῶδες, καὶ δὴ τὸ θρησκευτικὸν μορφωτικὸν ἰδεῶδες.

β') 'ΙΙ ἀδιάπτωτος ἔφεσις πρὸς ξήτησιν καὶ εὔρεσιν τῆς ἀληθείας, ἀποτελεῖ μορφωτικὸν ἰδεῶδες, καὶ δὴ τὸ ἐπιστημονικὸν (νοησιοκρατικὸν) μορφωτικὸν ἰδεῶδες.

γ') 'Ο διακατέχωντινά πόθιος πρὸς πύλην καὶ πραγμάτωσιν τοῦ καλοῦ, παριστῆ δι' αὐτὸν μορφωτικὸν ἰδεῶδες, καὶ δὴ τὸ αἰσθητικὸν (καλλιτεχνικὸν) μορφωτικὸν ἰδεῶδες.

δ') 'Οταν ὁ πρώτιστος τῆς ζωῆς σκοπὸς τίθεται ἡ διατήρησις, ἐνίσχυσις προαγωγὴ καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Πολιτείας (ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς Φυλῆς — "Ἐθνους") μὲ συνέπειαν τὴν ὑπὲρ ταύτης ἀρχάλωσιν τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων, μέχρι τῆς ἐκουσίας προσφρορᾶς καὶ αὐτῆς τῆς προσωπικῆς ζωῆς, τότε ὡς ἰδεῶδες ἀγωγῆς πρόκειται ἥμεν τὸ πολιτειακὸν μορφωτικὸν ἰδεῶδες, ἐπιθέσαν τὴν σφραγίδα του ἐπὶ μεγάλων ἴστορικῶν ἐποχῶν, καὶ δὴ τῆς ἐποχῆς τῆς Σπαρτιατικῆς καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀκμῆς. (Ὑψίστη ἔκφρασις τούτου ὁ Σπαρτιάτης τῆς λυκουργείου Νομοθεσίας καὶ ὁ *civis Romanus*). Τοῦτο κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἥρξετο ἐκ νέου προτασσόμενον ὡς σκοπὸς ἀγωγῆς παρὰ τῶν Κρατῶν, τὰ δποῖα εἶναι ἀποφασισμένα νὰ διεκδικήσωσι τὴν ὑπὸ τὸν ἥλιον ὑπαρξίν των.

ε') 'ΙΙ ἀκατανήητος ροπὴ πρὸς ἔξιπτηρέτησιν τοῦ πλησίον, ἔξικνουμένη μέχρις αὐτοθυσίας, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐσωτερικὴ ἵκανοποίησις, δύναται νὰ ἀγάγῃ εἰς τὴν ἔξαρσιν ὡς ἰδεῶδον τοῦ κοιτωνικοῦ (φιλαλλήλου) μορφωτικοῦ ἰδεῶδον.

Ἄντιθέτως ἡ ὑπερόγκωσις τῶν ἔγωγεςτικῶν τοῦ ἀτόμου ἐνστήκτων, ἡ ἀχαλίνωτος ἔφεσις αὐτοῦ πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν συνανθρώπων, συνιστῶσι τὸ ἰδεῶδες τῆς δυνάμεως, ἀπὸ τοῦ δποίου ἐκπορεύονται τὰ ἐλατήρια τῶν ἐν τῷ βίῳ σκέψεων καὶ πράξεών του.

'ΙΙ ὑπερτιμησις τέλος τῶν οἰκονομικῶν ἀξιῶν, ἔναντι τῶν λοιπῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, ἐμβάλλουσα τὸν πόθον πρός, παντὶ τρόπῳ καὶ μέσῳ κτῆσιν καὶ συγκέντρωσιν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἀγει εἰς προβολὴν ὡς ἰδεῶδους, τοῦ ἰδεῶδους τῆς χρησιμοθηρίας.

IV.

Κρίνοντες τὰ ἐν τέλει μνημονεύμενα ἰδεῶδη, τ. ᜒ. τὸ τῆς δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ κέρδους, παρατηροῦμεν ὅτι τόσον αἱ ὑλόφρονες ἐπιδιώξεις, ὅσον καὶ ἡ ἵκανοποίησις τῶν ἔγωγεςτικῶν τάσεων πρὸς ἐπιβολὴν ἐπὶ τεχνακονταετηρίχ οεοφίλογ βορεα

τῶν ἄλλων, δὲν δύνανται νὰ τεθῶσιν ὡς ὅρθοὶ σκοποὶ μορφώσεως, οὐδὲ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρότυπα τῆς κατὰ τὸ δέον διαπλάσεως τῶν ψυχικῶν, πνευματικῶν καὶ σωματικῶν ἀσχηματίστων τροφίμων, ἐπομένως νὰ προβληθῶσιν ὡς μορφωτικὰ ἴδεώδη. Καθ' ὅσον ταῦτα, τὸ μὲν παρακαλύοντα τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔξαρσιν ὑπὲρ τὴν τοῦ σωματικοῦ ἰκανοποίησιν, τὸ δὲ καταφθείροντα τὸ φιλεύσπλαγχνον καὶ φιλάλληλον τῆς φύσεως τοῦ, τυγχάνουσιν ἀκατάλληλα, ὥπως προωθήσωσιν αὐτὸν πρὸς ἀνωτέρας μορφὰς ζωῆς. Διὰ τῆς ἐπικρατήσεως στενῶς ἔγωγες τοῦ καὶ χυησιμοθρικῶν σκοπῶν, ὁ ἀνθρώπος φέρεται μοιραίως πρὸς τὴν πρωτόγονον περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ, καθ' ᾧ τὰ ζῷα δημιουργῆσαι τὴν ἀκαλύτως τὴν κυριαρχίαν των, καὶ ἡ ἐφεσις τῆς ἀτομικῆς ἐπικρατήσεως προεῖχε τῶν φιλαλλήλων συναισθημάτων καὶ τοῦ πόθου τῆς ἔξυπηρετήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ πλησίον.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥ ΗΜΙΟΝΟΥ. ΗΜΙΟΝΟ

“Οσον δ' ἀφορᾶ εἰς τὰ ἀνωτέρω σημειούμενα μορφωτικὰ ἴδεώδη, τ. ἔτει τὸ «θρησκευτικόν», τὸ «ἐπιστημονικόν», τὸ «αἰσθητικόν», τὸ «πολιτειακόν» καὶ τὸ «κοινωνικόν», ἀτινα καὶ εἰς τὸ παρελθόν ἵσχυσαν καὶ νῦν προβάλλονται, μετὰ μείζονος ἢ ἥσσονος ἐντάσεως, ὡς πρότυπα μορφώσεως, παρατηροῦμεν ὅτι ἕκαστον τούτων, παρὰ τὸ μορφωτικὸν στοιχεῖον ὅπερ ἔνέχει, ἀπολύτως λαμβανόμενον καὶ τιθέμενον ὡς μόνος σκοπὸς ἀγωγῆς, ἀποβαίνει μονομερὲς καὶ ἀνεπαρκὲς πρὸς πλήρωσιν καὶ προαγωγὴν τῶν πολλαπλῶν σκοπῶν τῆς ζωῆς.

Τούτου ἔνεκεν εἰς ἐποχάς τινας τὸ μορφωτικὸν ἴδεῶδες ἀπετέλεσε σύνθεσιν μορφουσῶν ἀξιῶν, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν καθολικὴν τοῦ ἀτόμου πρὸς ἀνωτέρας σφαίρας προαγωγήν, μὲ τέρμα τὴν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ κατὰ τὴν ἴδιαιτέραν φύσιν τελείωσίν του.

Οὕτω ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς “Ἐλλησι, καὶ δὴ τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς κατ' ἔξοχὴν μορφωτικὸν ἴδεῶδες τὴν «καλοκαγαθίαν», τ. ἔτει τῆς ἀτομικῆς φύσεως διάπλασιν εἰς κάλλος σωματικόν, τελοῦν ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς κάλλος ψυχικόν καὶ εὐγένειαν ἥθους.

“Ἐκτυπα τοῦ ἴδεῶδους τούτου, καθ' ὃ ἐπεδιώκετο ἡ διάπλασις τοῦ ἀτόμου εἰς τέλειον «ἀνθρώπου», τυγχάνουσιν οἱ ἔξοχοι ἄνδρες τοῦ ‘Ἐλληνικοῦ’ — καὶ δὴ τοῦ ‘Ἀθηναϊκοῦ’ — πανθέου, οἱ διακριθέντες διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς, τὸ ὑψος τῶν ἴδεῶν, τὸ ἐλεύθερον φρόνημα καὶ τὴν σωματικὴν ἔμμελειαν.

“Ἀπότοκον τοῦ ‘Ἐλληνικοῦ τούτου ἴδεῶδους τῆς «καλοκαγαθίας» θεωρητέον τὸ «ἀνθρώπιστικὸν μορφωτικὸν ἴδεῶδες» τῶν χρόνων τῆς ‘Ἀναγεννήσεως (15ης καὶ 16ης ἑκατονταετηρίδος), τὸ ἔχον ὡς πρότυπον τὸν τέλειον ἀνθρώπον, ὡς ἔξελαμβάνετο οὗτος παρὰ τῶν ‘Ἀθηναίων τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, ὡς καὶ τὸ «γεοανθρωπιστικὸν μορ-

Ε.Δ.Α.Π.Κ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

φωτικὸν ἰδεῶδες» (ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος), πρὸς ὃ τυγχάνουσιν ἀναποσπάστως συνυφασμένα τὰ ὄντα ματα τῶν μεγάλων ἀνθρωπιστῶν καὶ Ἐλληνολατρῶν Winckelmann, Herder, Goethe, W. von Humboldt, F. A. Wolff, ὡς ἐπίσης τῶν μεγάλων Ἰδεαλιστῶν Γερμανῶν φιλοσόφων, Kant, Schleiermacher, Fichte κ.ἄ.

Ίδιαιτέρας μνεῖας τυγχάνει ἀξιον τὸ καθ' ἀπαντα τὸν Μεσαίωνα κρατῆσαν «θρησκευτικὸν μορφωτικὸν ἰδεῶδες», διὰ τὴν σαφῆ καὶ σταθερὰν κατεύθυνσιν ἣν ἔδωκεν εἰς τὴν περὶ κόσμου ἀντίληψιν τῶν τότε ἀνθρώπων, διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἀξιῶν πέραν τῆς προσκαίρου ζωῆς, καὶ τὴν ὑπαγωγὴν ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδεμονίαν (καὶ δὴ τὴν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας) τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ διαγωγῆς τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη, παρὰ τὰς ἐν ὑστέροις χρόνοις διατυπωθείσας μομφάς, ἀδικους ἐν πολλοῖς, διακρίνεται διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς περὶ κόσμου θεωρίας καὶ τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τῆς ἀνησυχίας, τῆς συνυφασμένης πρὸς τὴν ἀμφιβολίαν, ἥτις παρομαρτεῖ τῇ διὰ τοῦ «λόγου» ξητίσει τῆς ἀληθείας.

Ἀντίθετος ταῦτῃ θεωρητέα ἡ ἐποχὴ τοῦ Διαφωτισμοῦ (κατὰ τὴν 18ην ἑκατονταετηρίδα), διακρινομένη διὰ τὸν ὑπερτονισμὸν τοῦ νοησιαρχικοῦ ἰδεῶδους, καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἐπιλύσεως τῶν μεγάλων προβλημάτων τῆς ζωῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπικοῦ λογικοῦ, ἢν λόσιν ἔχοινε καὶ δυνατήν καὶ εὐκταίαν. Οὗτως ὅμως οὖ μόνον συγχέονται τὰ δύο «λόγου» καὶ «πίστεως», ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντῆς τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, ἡ ὑπερτίμησις τοῦ «λόγου» καὶ ἡ ἀμετρος ἐπ' αὐτὸν ἐμπιστοσύνη, ἔσχεν ὅς συνέπειαν τὴν ἔξασθεντιν καὶ ἐν πολλοῖς ἔξουθέντωσιν τῆς «πίστεως», μὲ ἐπακόλουθον τὴν διάσπασιν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, ἀντὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου συναισθήματος τῆς ἀσφαλείας.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, καὶ δὴ περὶ τὰ τέλη τούτου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, τυγχάνει τέλος ἔκδηλος ἡ ὑπερτίμησις τοῦ ἰδεῶδους τῆς χρησιμοθηρίας, τῆς κτήσεως καὶ ουσιωρεύσεως οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ὅπερ ἐπηρέασε καὶ τὴν δλην νοοτροπίαν τοῦ ἀνθρώπου τῶν νεωτέρων χρόνων, δοτις, τελῶν ὑπὸ τὴν φυσιοκρατικὴν περὶ τοῦ κόσμου θεωρίαν, ὠθεῖται εἰς ἐγωΐστικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. "Ἐκφεύγει τοῦ ἰδεῶδους τούτου παρατηρεῖται εἰς τὰς χρησιμοθηρικὰς ἐπιδιώξεις τῆς ἀγωγῆς, εἰς τὴν δρυιλογιστικὴν δργάνωσιν τῆς βιομηχανίας, εἰς τὴν σύμπτηξιν κολοσσιαίων ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς συγκέντρωσιν, κατεργασίαν καὶ μονοπωλειακὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν

οίκονομικῶν ἀγαθῶν, εἰς τὴν στενὴν εἰδίκευσιν, καὶ τέλος, ὅπό γενικωτέραν ἔννοιαν, εἰς τὸν παραμερισμὸν τῶν ἀνιδιοτελῶν καὶ φιλαλητῶν διαιθέσεων ὅπό τῆς ἐφέσεως πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλησίου καὶ ἀποκόμισιν ἀτομικῶν ὀφελημάτων.

V.

‘Ως ίδιότυπον μορφωτικὸν ίδεωδες θεωρητέον τὸ μορφωτικὸν ίδεωδες δμάδων, τάξεων, οἷον θεωρητέον τὸ ίδεωδες τῆς τάξεως τῶν δικηγόρων, τῶν διδασκάλων, τῶν ἱατρῶν, τῶν ἀξιωματικῶν κ. τ. ὡ. καὶ ὅπερ οὐδὲ ἄδύνατο νὰ ἀποκληθῇ «ἐπαγγειλματικὸν μορφωτικὸν ίδεωδες».

‘Ο ἀγήκοντ π. χ. εἰς τὸν κλάδον τῶν δικηγόρων, ἐκτὸς τῆς καταβολῆς τῆς γενικῆς προσπιθείας πρὸς «μόρφωσιν» ἑαυτοῦ, ὡς «ἀνθρώπου», ἀποβλέπει, ὡς δικηγόρος, καὶ εἰς εἰδικὴν ἑαυτοῦ διάλα-
τον καὶ ἔξελιξιν, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ ἐκλεκτὸν μέλος τοῦ κλάδου εἰς ὃν
ἀγκύραι, μέλλων νὰ συμβάλῃ διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀνόδου καὶ εἰς τὴν τοῦ
ὅλου κλάδου τοῦ προαγωγῆν καὶ ἐκτίμησιν παρὸ τῇ κοινωνίᾳ. Η
ἐκτίενεις τοῦ ίδιαιτέρου τούτου σκοποῦ διερχοκύνεται, μίαν τις προ-
βάλλῃ ἑαυτῷ ὡς πρότυπον, εἰς ὃ σφιδρῶς νὰ κατεῖνῃ, τὸ αὐγκε-
κριμένον ίδεωδες τοῦ «ρήτορος», τοῦ διημαστοῦ τοῦ ἀκροατηρίου,
προσωποποιῶν τοῦτο ἐν τινι τῶν βέβαχων φητόρων τῆς πεπολιτισμέ-
νης ἀνθρωπότητος π. χ. τῷ Λημοσούνει, Κικέρωνι κλ. καὶ ἐπιδιά-
κον τὴν διηγεκῆ τῷ προτύπῳ προσέγγισιν καὶ, εἰ δυνατόν, διμοισιωσιν.

Τὰ αὐτὰ δύνανται νὰ λεχθῶσι καὶ διὰ τοὺς ἀνήκοντας εἰς ἐτέρους
κλάδους, π. χ. διὰ τὸν διδάσκαλον, ὅστις, ἂν δὲν ἔλεγεται ὅπό τοῦ
ίδεώδους νὰ ἀναλώσῃ τὴν ίδιαν ὑπαρξίαν ὑπὲρ τῆς ἀρσανῆς ἀγωγῆς
τῶν πατέων, καὶ τῶν ἐνηλίκων ἔτι, δὲν θὰ δύναται ἐκτινχῶς νὰ ἀντι-
κρύζῃ τὰς δυσχερείας καὶ τὰ ἐμπόδια, ἀτίνα ἀνὰ πᾶν βῆμα τοῦ συναντῆ,
οὐδὲ θὰ κατορθώνῃ νὰ μὴ κάμπτηται ὅπό τῆς ανυψοῦσις ἀπογοητεύ-
σεως. Καὶ ὁ διδάσκαλος προσέγγεται εἰς τὴν ἐκτίενειν τοῦ ίδιαιτέρου
τούτου ὑψηλοῦ ίδεώδους, ἐν ἔχῃ αἰσθητοποιήσει, τρόπον τινά, τὸ
ίδεωδες τοῦ «παιδαγωγοῦ» ἐν τινι τῶν μεγίστων παιδαγωγῶν τῆς
ἀνθρωπότητος, ὡς τῷ Σωκράτει ἢ τῷ Πεσταλότοι, κ. ἢ. ἂν ὁ βίος
καὶ ἡ δρᾶσις νὰ ὕστι δι' αὐτὸν τὸ πρότυπον, ἢ διμοισιωσις τῷ διοίσῳ
νὰ ἀποτελῇ ἀσβεστον πόθιον του καὶ ἔντονον τῆς ζωῆς του κίνητρον.

‘Ωσαύτως καὶ ὁ ἱατρός, ὁ μὴ ἀποῶν τὸ ἔργον του πρὸς μόνον
τὸν βιοπορισμόν, ἀλλ' ἔχων συνείδησιν τῶν εὑθίσυνῶν του ἔναντι τῆς
ίγειας καὶ τῆς ζωῆς τῶν συνανθρώπων του, ὁ βιαθέως αἰσθανόμενος
τὸ φιλάλληλον καὶ φιλάνθρωπον τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἀναντιρρέμενος
θὰ ἐμπνέεται καὶ θὰ προσέγγεται εἰς ἀνωτέρους σύλληψιν τῶν ἵψηλῶν

καθηκόντων του, ἀν προβάλλῃ ἐαυτῷ διηνεκῶς ὡς πρότυπα τοὺς ἥρωας τοῦ ἑπαγγέλματός του καὶ εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς τὸν μέγαν Ἰπποκράτη, τὸν ὑπέροχον Παστὲρ κ. ἄ.

- Οὐχὶ διαφόρως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ διὰ τὸν ἀξιωματικόν, τὸν καλλιτέχνην κ.λ.π. καὶ γενικῶς διὰ πάντα ἀποτελοῦντα μέλος διμάδος, ἀσκούσης ἴδιαιτέραν τινὰ κοινωνικὴν λειτουργίαν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ ἐν λόγῳ Ἱδεῶδες, καίτοι εἰδικῆς πας φύσεως, δύναται νὰ ἀποβῇ ἰσχυρῶς μιορφωτικόν, ἀσκοῦν οὐσιώδη καὶ ἀπορασιπτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν διάληκτην τοῦ ἀτόμου διάπλασιν καὶ ἀξιολογικὴν ἐν τῷ βίῳ **φυτίν του.**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΦΙΛΟΦΟΡΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΑ ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΕΡΕΤΙΚΟΥ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
τὸ «Ἐθνικὸν μορφωτικὸν Ἱδεῶδες» ἀριστερὸν τίγν μιορφωτικήν του δύναμιν ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ ἀτόμου ἐπὶ τὰς ἴδιότητας τῆς φυλῆς, ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος, ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειάν του διὰ τὰ κατορθώματα, καὶ, γενικώτερον, τὴν πολιτιστικὴν δημιουργίαν τοῦ "Ἐθνικούς κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων, ἀπὸ τὴν τιμὴν πρὸς τὴν πάτριον θρησκείαν, τὰς παραδόσεις, τὰ ἡμῖν καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἀνήκει.

Τὸ ἐθνικὸν Ἱδεῶδες, παρὰ τὰ διεθνικὰ αηδύγματα, ὃν συμφυὲς πρὸς τὴν βαθυτέραν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου, παραμένει ἀείποτε πηγὴ ζωοδότις διὰ τὸ ἀτομικόν, ἐμπνέον εἰς τοῦτο φρόνημα ὑψηλὸν καὶ πρᾶξεις γενναίας, ἐμβάλλον τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος ἐναντὶ τῆς ὀλότητος καὶ προύγον εἰς καταφρόνησιν ζωῆς ἀνευ ἀξίας, οἷα ἡ ἐν πατρίδι δουλωθεῖσῃ.

Λαμαῖον ἐθνικὸν φρόνημα ἀποτελεῖ τὸν ἀριστον τῆς πατρίδος προασπιστήν, ἐνῷ, τοῦναντίον, τὴν τούτου κατάπτωσιν ἀκολουθεῖ ἡ γαλάρωσις τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, μὲ τὰς θλιβερὰς συνεπείας τῆς διὰ τε τὴν ὀλότητα καὶ τὰ ἀτομικά.

Ὑπέροχοι τῆς πατρίδος ὑμνηταὶ ὑπῆρξαν οἱ μεγάλοι πρόγονοι ἡμῶν, ὅν—σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ τοῦτο—δι πολιτισμὸς ἀποτελεῖ πολύτιμον μορφωτικὸν ἀγαθὸν διὰ τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Τῆς πατριδολατρείας ταύτης ἀριστη καὶ ἀνυπέρβλητος ἔκφρανσις τυγχάνουσιν οἱ ἐπόμενοι πασίγνωστοι καὶ αἰώνιοι λόγοι τοῦ θεοῦ Ηλέτωνος, ἀποτελοῦντες μνημειώδη ὑποθίκην, οὓς μόνον πρὸς τὸν τότε συμπολίτας του Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς σύμπασαν τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα.

«....μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιότερον ἔστιν ή πατρὸς καὶ σεμινότερον καὶ ἀγιότερον καὶ ἐν μετ-

ζονι μοίρα καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι, καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπείκειν καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπιάνουσαν ἢ πατέρα, καὶ ἢ πείθειν ἢ ποιεῖν, ἢ ἀν κελεύῃ, καὶ πάσχειν ἐάν τι προστάτη παθεῖν, ἥσυχάν ἄγοντα, ἐάν τε τύπτεσθαι ἐάν τε δεῖσθαι, ἐάν τε εἰς πόλεμον ἄγῃ τρωθησάμενον ἢ ἀποθανούμενον ποιητέον ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον οὐτως ἔχει....»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΡΟΥ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΤΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ